

Perpetuated in plant names outstanding figure of the Planet

Olga A. Opalko, Nataliia M. Kucher, Alla V. Konopelko, Anatoly I. Opalko✉

National dendrological park "Sofiyivka" of NAS of Ukraine, Uman

e-mail: opalko_o@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-3081-0648

e-mail: natalochka_sof@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3004-9476

e-mail: konopelko_alla@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-5214-6170

e-mail: opalko_a@ukr.net; ORCID ID: 0000-003-0664-378X

✉ opalko_a@ukr.net

Abstract.

Aims. The review studies are motivated by the need to study the evolution of the world botanical community's perception of prominent figures of the planet and to find out the alternatives of the grounds for perpetuating the memory of these figures in the scientific names of plants. **Methods.** Open scientific sources were used to clarify the cognitive and onomasiology grounds for the motivation of scientific plant names. The information obtained was studied by the methods of theoretical analysis, systematization, comparison, and generalization used in research on the etymology of plant names, and the authors also used their methodological developments in writing review articles. **Results.** The evolution of the motivation and practice of using the names of famous people in plant names from Linnaeus's times to the present has been analyzed based on literary sources. The reasons for naming botanical genera and species in honor of people unrelated to biological sciences are discussed, and warnings are expressed against the use of eponyms formed on subjective or random motives. **Conclusions.** Based on the analysis of the motivation for the formation of scientific names of plants from the Latinized names of famous people, which sometimes acquire elements of emotionally colored primitivism, it is proposed to improve the rules of botanical nomenclature with the regulation of the use of names of contemporary people unrelated to biological science.

Keywords: plant classification, binomial nomenclature, phylogenetic nomenclature, genus name, species name, local names, phytonym.

Увічнені у назвах рослин видатні постаті планети

Ольга А. Опалко, Наталія М. Кучер, Алла В. Конопелько, Анатолій І. Опалко✉

Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, м. Умань

e-mail: opalko_o@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-3081-0648

e-mail: natalochka_sof@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3004-9476

e-mail: konopelko_alla@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-5214-6170

e-mail: opalko_a@ukr.net; ORCID ID: 0000-003-0664-378X

✉ opalko_a@ukr.net

Реферат.

Мета. Необхідність аналізу еволюції сприймання світовою ботанічною спільнотою видатних постатей планети й альтерації підстав для увічнення пам'яті про них у наукових назвах рослин зумовила виконання оглядових досліджень. **Методи.** Для з'ясування когнітивно-ономасіологічного підґрунтя мотивації наукових назв рослин були використані доступні наукові джерела. Отримувану інформацію вивчали методами теоретичного аналізу, систематизації, порівняння й узагальнення, що вживаються в дослідженнях етимології назв рослини, та використовували власні методичні напрацювання стосовно написання оглядових статей. **Результати та обговорення.** За літературними джерелами проаналізовано еволюцію мотивації й практику використання у назвах рослин імен відомих людей починаючи з ліннєївських часів до сучасності. Обговорюються причини найменування ботанічних родів і видів на честь непов'язаних з біологічними науками людей, висловлюються застереження щодо використання епонімів, утворених за суб'єктивними чи випадковими мотивами. **Висновки.** На підставі аналізу мотивації утворення наукових назв рослин від латинізованих імен відомих людей, що іноді набувають елементів емоційно-забарвленого примітивізму, пропонується вдосконалити правила ботанічної номенклатури з регламентацією використання імен далеких від біологічної науки сучасників.

Ключові слова: класифікація рослин, біноміальна номенклатура, філогенетична номенклатура, родова назва, видова назва, місцеві назви, фітонім.

Вступ/Introduction. Надзвичайний поліморфізм рослинного світу зумовлює необхідність його класифікації. Це усвідомлювали ще давньогрецькі філософи часів Аристотеля й Теофраста (Greene & Dewey, 2004). Зокрема саме Теофраст (372–287 рр. до н.е.) вперше намагався класифікувати рослини, поділивши їх на дерева, кущі й трави та виділивши болотні, озерні й річкові рослини, однак наслідуючи свого наставника і вчителя Аристотеля (384–322 рр. до н.е.), котрий започаткував класифікацію тваринного світу, Теофраст трактував рослину як тварину з ногами у повітрі та ротом у землі (Pavord, 2005). Він також описав близько 500 рослин (Irwin, 2019). Значно пізніше у

працях давньоримського автора Плінія Старшого (23–79 рр. н.е.) характеризується близько тисячі рослин. Однак перші європейські натуралісти, щиро захоплюючись красою рідного краю, аналізуючи його флору й фауну, описуючи тварини й рослини, які траплялися їм поблизу, на доступних від них за тодішніми мірками відстанях, навіть гадки не мали про справжнє багатство органічного розмаїття нашої планети. Тож лише з початком доби великих географічних відкриттів, а особливо, коли виявилось, що на кожному новому континенті була своя місцева біота з великими відмінностями на різних широтах, унаслідок чого життя тропіків дуже відрізнялося від життя помірних і арктичних регіонів (Maug, 2002), загострилася необхідність уніфікування назв рослин і тварин, що завозилися різними мореплавцями у Європу з Африки, Америки, Азії й Океанії. Тому зовсім не дивно, що давньоримський військовий лікар грецького походження, фармаколог і натураліст Діоскорид, що жив у першому сторіччі н.е., й ім'я котрого разом з іменами Аристотеля й Теофраста пов'язують з ранньою історією ботаніки, слушно критикує своїх попередників-фармакологів — Іолласа (друге сторіччя до н. е.) і Геракліда (212–199 рр. до н.е.), котрі використовуючи рослини для приготування ліків недостатньо глибоко досліджували їхню біологію (Hardy & Totelin, 2016; Jacques, 2008; Stok 2008).

Слід зазначити, що стародавні ботаніки свої наукові праці здебільшого називали травниками, зосереджуючись насамперед на вивченні та застосуванні лікарсько-привабливих рослин, на відміну від сучасних ботаніків, котрі досліджують усі рослини. Однак на практиці давні травники охоплювали маже всі відомі тоді овочеві й фруктові-ягідні рослини, оскільки і давні греки, і давні римляни використовували більшість їстівних рослин і у фармакологічних цілях. Цей тісний зв'язок між наукою про рослини та медициною зберігався протягом сторіч. В епоху Відродження перші кафедри, на яких вивчалася ботаніка в університетах, так і називалися — кафедрами *Materia Medica*. Тобто ботанічна наука тоді мала суто прагматичний зміст: передусім збагачення знань про лікарські трави й способи їхнього використання для лікування. У цьому контексті, майже не було різниці між «чистою» ботанікою, головним завданням якої нині вважається розширення загальних знань про рослини, і «прикладною» ботанікою, тобто вивченням рослин для практичних цілей, зокрема для вдосконалення аграрних, лісо-господарчих та садово-паркових технологій, а також для отримання сировини для фармацевтичної й харчової промисловості тощо (Hardy & Totelin, 2016).

У давньому Китаї класифікація лікарських рослин також була більше фармакологічною, аніж ботанічною, однак з цікавими елементами соціального розшарування, оскільки ліки класифікувалися як найбільш шляхетні князівські, аристократичні та допоміжні ад'ютантські. Княжими ліками вважалися ті, що зберігаючи загальне здоров'я не містили небезпечно діючих речовин.

Натомість, допоміжні ад'ютантські препарати використовувалися для лікування важких хвороб та купіювання гострої симптоматики й могли містити потенційно небезпечні компоненти, тоді як аристократичні — були проміжними за своїми властивостями. Це може бути темою для роздумів (Morton, 1981).

Рослини й люди співіснують впродовж тисячоліть і перманентно взаємодіють у різних формах. На жаль, ця взаємодія далеко не завжди досягає форми мутуалізму, чи хоча б коменсалізму, адже рослини конче необхідні для виживання всього тваринного світу й людства, зокрема. Вони забезпечують придатний для дихання склад повітря, складають основу всіх екосистем, які ми використовуємо не завжди розумно, хоча саме рослини забезпечують нас і їжею, й кормами для тварин, і будівельними матеріалами, й паливом, та задовольняють різні естетичні потреби, викликаючи почуття радості й насолоди від різноманіття й краси рослинного світу. Тож з тих пір, як люди почали використовувати рослини, вони давали їм назви (Knapp, 2022). До ранніх прикладів спроби класифікації рослин можна віднести тексти Рігведи — збірки давньоіндійських ведичних санскритських гімнів, датованих приблизно 3700–3100 роками до нашої ери (Morton, 1981).

У кожній зі стародавніх культур сформувалися свої системи найменування рослин. Здебільшого за фітонімами можна було визначити ключові властивості (Kuzebna & Usyk, 2020) та особливості використання конкретної рослини. Такий підхід був цілком виправданим і корисним аж допоки люди не почали мандрувати все далі й далі від свого дому, досліджуючи, колонізуючи та завойовуючи нові землі, повертаючись з яких вони привозили невідомі рослини з дуже далеких куточків планети. Місцеві способи використання цих рослин аборигенами не завжди були зрозумілими для європейців, а їхні місцеві назви іноді й важкими для вимови, тож могли спотворюватися, а під час тривалого транспортування з Китаю чи Бразилії назви чужоземних рослин досить часто й забувалися. Тому європейські натуралісти починали називати таку заморську рослину заново, керуючись своїми власними відчуттями та/або розповідями завойовників, більшість з яких не були ані ботаніками, ані зоологами (Knapp, 2022). Слід зазначити, що елементи тогочасного етапу генези системи наукового найменування використовуються й нинішніми ботаніками.

Наприкінці 17-го та на початку 18-го сторіч у європейських університетах домінували грецька й латинська мови, тому цілком логічно, що назви для нових рослин склалися на ґрунті саме цих мов, а невдовзі латина набула статусу універсальної мови, що вийшла за межі місцевих традицій найменування живих організмів. Це й дотепер дає змогу ботанікам різних націй фахово спілкуватися один з одним. Відповідно рослини отримували назви цими стародавніми мовами за їхні характеристики чи особливості використання, а іноді й від латинізованого імені людини, постать якої мав намір ушанувати дослідник-

першозбирач. Тож у назвах рослин закодовані історії про ці рослини: про те, де вони ростуть, як їх використовують, а іноді й про тих, на честь кого вони були названі. Так, видовий епітет *arboreum* наукової назви *Solanum arboreum* Humb. & Bonpl. ex Dunal, що означає «пасльонове дерево», однозначно інформує, що ця рослина з Центральної та Південної Америки є деревом (Knapp, 2022), хоча здебільшого рослини цього виду ростуть у формі кореневищних чагарників іноді досягаючи розмірів невеликого дерева.

Наразі в Україні видано небагато наукових праць, що стосуються етимології антропонімійних наукових назв рослин (Balalaieva, 2011; Chorna, 2024; Froliak, 1988), що й спонукало до проведення наших досліджень.

Матеріали і методи/Materials and Methods. Для з'ясування когнітивно-ономасіологічного підґрунтя мотивації назв рослин були проаналізовані відповідні публікації про епонімичні наукові назви й фітоніми (Burkhardt, 2022; Knapp, 2022; Kuzebna & Usyk, 2020; Lekhnits'ka, 2013; Llinares, 2023; Tomka et al., 2017) та інші загальнодоступні наукові джерела. Отримувану інформацію вивчали методами теоретичного аналізу, систематизації, порівняння й узагальнення, що вживаються в дослідженнях етимології номінації рослин (De Vaan, 2018; Hurrell et al., 2019; Panasenko, 2021), та використовували власні методичні напрацювання стосовно написання оглядових статей.

Результати та обговорення/Results and Discussion. Практика вшанування у назвах живих організмів відомих людей планети не нова, однак нині вона іноді набуває елементів досить примітивної попси. Зокрема зовсім курйозним видається рішення назвати рід хейлантоїдних папоротей *Gaga Pryer*, Fay W.Li & Windham, родини *Pteridaceae* E.D.M.Kirchn., на честь американської поп-співачки Леді Гаги (Knapp, 2022), справжнє ім'я котрої — Стефані Джоан Анджеліна Джерманотта (Stefani Joanne Angelina Germanotta). Хоча дискусії щодо валідності цієї назви тривають, однак до роду *Gaga*, виокремленого з іншого, також дискусійного роду *Cheilanthes* Sw. цієї ж родини, вже віднесено 19 видів (Li et al., 2012; Martínez et al., 2017).

З цього приводу авторка виданої Чиказьким університетом книжки “*In the name of plants: From Attenborough to Washington, the people behind plant names*”, президентка Лондонського Ліннеївського товариства, Сандра Кнапп (Knapp, 2022), описуючи в елегантній формі історії утворення 30 наукових родових назв, цитує пораду Ліннея, котрий погоджуєчись з допустимістю найменування ботанічних родів і видів на честь королівської сім'ї, члени котрої підтримували ботанічну науку фінансуванням ботанічних садів та наукових установ, однак, писав, що «не слід зловживати родовими назвами, щоб увічнювати імена святих і людей, відзначених у якійсь іншій (не ботанічній) галузі науки...». Далі вона однак додає, що нині суспільство може захоплюватись людьми не на підставі їхнього становища чи статусу, успадкованого чи ботанічного, а за якісь інші їхні досягнення. Адже ботаніки є

членами суспільства й тому іноді деякі з них називають рослини іменами відомих людей незалежно від того, чи є вони ботаніками або королівськими особами, чи ні (Knapp, 2022), чи першозбирач просто захоплюється далекими від ботаніки й не завжди шляхетними рисами свого кумира. Так видовий епітет нового щільнодернинного виду жовтозілля з Південних Анд Перу — *Senecio anastasioi* Montesinos родини *Asteraceae* Bercht. & J.Presl був запропонований на честь епатажного співака Ернеста Джозефа «Трея» Анастасіо III (Ernest Joseph "Trey" Anastasio III, 1964 р/н), автора пісень, композитора й музиканта відомого своїми джем-сейшнами, імпровізаціями та постмодерністським змішуванням жанрів американського рок-гурту Phish (Montesinos-Tubée, 2022).

Такі факти можна було б розцінювати як прояв сучасної девальвації самого поняття «видатні постаті», коли до них стали зараховувати поп-співачок, кіноакторів чи футболістів, однак родова назва *Quassia* L. вже майже три сторіччя вшановує не котрогось із відомих європейських ботаніків, а людину африканського походження Куасі (Graman Quassi, 1692–1787), помічника голландських колонізаторів, тобто колаборанта, якого члени маронських громад (збіглих рабів) називали Квасімакумба і вважали шпигуном і зрадником. Куасі на початку 1700-х років, ще в юнацькому віці, був вивезений работорговцями із Західної Африки до Суринаму для роботи на плантації Nieuwe Timotibo, від назви якої, мабуть, і утворено його нове ім'я — Quassie van Nieuwe Timotibo. Там він став ефективно допомагати плантаторам у пошуках рабів-утікачів, завдяки чому зріс його статус у суринамському колоніальному суспільстві, а за заслуги перед колонізаторами у їхніх безперервних битвах проти маронів він отримав свою манумісію (акт звільнення від рабства). Після цього він продовжував полювати на маронів уже за винагороду (Knapp, 2022; Price, 1979). Орієнтовно у 1730 році Куасі повідомив власника плантації Nieuwe Timotibo Густава Дальберга (Gustav Dahlberg) про лікувальні властивості дерева, що росло неподалік. Вважають, що Густав Дальберг надіслав Ліннею зразки цього дерева з посиланням на Куасі, а Лінней зробивши ретельний опис назвав новий вид *Quassia amara* L. (Куасі-гіркий). Протягом наступних шістдесяти років, з-поміж усіх інших видів діяльності, Куасі став провідним дрезіменом (цілителем) і лукуменом (віщуном) колонії, отримавши величезний вплив не лише на чорношкірих та індіанців, але й у середовищі європейських колоністів (Mans et al., 2017; Price, 1979). У вісімнадцятому сторіччі ліки з *Quassia* були популярним жарознижувальним засобом, а у дев'ятнадцятому — *Quassia* з'явилася у фармакопєях США й різних європейських країнах як рослинний лікарський тонік, тоді як населенням Гвіани *Quassia amara* здавна використовувалася для лікування малярії (Knapp, 2022).

Хоча назва і вважається інформаційним символом рослини, однак не завжди може характеризувати її з достатньою повнотою. Так, натрапивши на назву роду тропічних і субтропічних трав'янистих злаків Імперата (*Imperata*

Cirillo), родини *Poaceae* Barnhart (Dove, 2019), насамперед спадає на думку, що вона з'явилася як данина пристрастям колоніальної ботаніки для увічнення якоїсь імперії чи котрогось із імператорів. Однак насправді цей рід названий на честь італійського натураліста Ферранте Імперато (Ferrante Imperato, 1550–1625), автора популярної в ті часи книги *Dell'Historia Naturale*, вперше виданої у Неаполі в 1599 році (Piieva & Piieva, 2022; Quattrocchi, 2006, P. 1105).

Сама по собі родова назва *Magnolia Plum.* ex L., так само, як і назва родини *Magnoliaceae* Juss., не інформують ні про життя французького ботаніка П'єра Маньоля (Pierre Magnol, 1638–1715), ані про вплив, який він мав на тодішніх ботаніків. Не інформують навіть про те, чому саме цю рослину у 1703 році Шарль Плюм'є (Charles Plumier, 1646–1704) назвав на його честь, а Карл Лінней (Carl Linné, 1707–1778) використав її у першому виданні *Species plantarum* (1753) з посиланням на Плюм'є. Валідність цієї назви в черговий раз була підтверджена Міжнародним кодексом номенклатури водоростей, грибів і рослин, погодженим у 2017 році на XIX Міжнародному ботанічному конгресі у Шеньчжені (Китай) і безсумнівно буде збережена на наступному XX конгресі, що проводитиметься в 2024 році у Мадриді (Knapp, 2022; Turland et al., 2018).

Незважаючи на вищезазначені інформативні обмеження, такі назви спонукають допитливого читача проаналізувати їхні дескриптори й з'ясувати їхню етимологію. Зокрема на сторінках 155–160 вже цитованої книги (Knapp, 2022) Сандра Кнапп, пояснюючи підстави увічнення пам'яті про Миколу Вавилова у назві роду *Vavilovia* Fed., не лише наводить біографічні дані про легендарну постать природодослідника зі світовим ім'ям, описує віхи його злету й падіння, починаючи з роботи в лабораторії Вільяма Бетсона (William Bateson, 1861–1926) у Кембриджському університеті, обрання у 1929 році до академії декількох європейських країн та на посаду президента Всесоюзної сільськогосподарської академії, а також про те, як наприкінці літа 1940 року сумнозвісний академік Трохим Лисенко відправляє Вавилова у відрядження, нібито для оцінювання сільськогосподарського потенціалу щойно приєднаної території Західної України, де саме там, після плідного й приємного дня, присвяченого збиранню рідкісних злаків, його й заарештували агенти НКВС. Описує допити, звинувачення в антирадянській діяльності й саботажі радянського сільськогосподарства та його жахливу смерть у Саратовській в'язниці у 1943 році. Наводить портрет вченого, а також світлину *Vavilovia formosa* (Steven) Fed. з яскраво-рожевими квітками, що виправдовують загальну назву цієї високогірної рослини з родини *Fabaceae* Lindl. — **прекрасна вавиловія**, та додає світлину гербарного листа рослини, котра на відміну від культивованого однорічного гороху є багаторічною рослиною, спроможною рости на суворих кам'янистих осипах гірських схилів свого природного ареалу. Можна припускати, що саме ця дивовижна здатність виживати, рости на кам'янистих ґрунтах й формувати прекрасні квіти у надзвичайно суворих

умовах нагадала трагічну долю вченого, ім'ям якого її було названо. Щоправда слід зазначити, що нині (з 2021 року) *Vavilovia formosa* вважається синонімічною назвою *Lathyrus formosus* (Steven) Kenicer, однак зберігається у статусі синонімів у провідних базах зі списками ботанічних назв (*Lathyrus...*, 2023; *Vavilovia...*, 2024).

Дещо неочікуване, однак у запропонованій англійським ботаніком Едвардом Руджем (Edward Rudge, 1763–1846) назві *Darwinia* Raf., йдеться не про Чарльза Роберта Дарвіна (Charles Robert Darwin, 1809–1882), автора опублікованої в 1858 році, новаторської книги «Походження видів», що змінила наше уявлення про світ і наше місце в ньому. Насправді родова назва цих мальовничих австралійських чагарників була введена на честь діда Чарльза, англійського лікаря, винахідника й поета, Еразма Дарвіна (Erasmus Robert Darwin, 1731–1802), засновника «Ботанічного товариства в Лічфілді» (Botanical Society of Lichfield), створеного, зокрема й для того, щоб перекласти з латини на англійську та оприлюднити праці Карла Ліннея (Carl Linnaeus, 1707–1778) й популяризувати їх у Британії (Elliott, 2021; Mitchell, 2022).

Натомість рід *Linnaea* Gronov. ex L., родини *Caprifoliaceae* Juss., названий саме на честь шведського ботаніка Карла Ліннея, започаткованою котрим у 1753 році науковою системою найменування рослин ми користуємося дотепер. Річ не в тім, що назви рослин не були придумані до цього. Поняття про рід і вид були відомі ще в спілнотах ранньої доліннеївської європейської ботаніки. Рід тоді вважався своєрідним «кошиком», до якого поміщали один або декілька видів, а власне рід був ширшою, всеохоплюючою категорією. Кожен вид характеризувався фразою, яка його описувала. У міру того, як ставало відомо більше рослин й зростала кількість інформації про них, ці багатослівні видові назви ставали все довшими й довшими, що ускладнювало ідентифікування видів. Натомість Лінней у знаменитій *Species Plantarum* кодифікував видові назви, започаткувавши біномінальну номенклатуру, за якою кожен вид отримав назву, що складається лише з двох слів: назви роду та видового епітета (дескриптора виду). Система суттєво полегшила запам'ятовування наукових назв. Так, наприклад, набагато легше запам'ятати назви *Magnolia grandiflora* та *Magnolia stellata*, аніж довгі речення з описами характерних рис і властивостей цих двох видів (Knapp, 2022).

Рід *Victoria* R.H.Schomb. родини *Nymphaeaceae* Salisb. отримав свою назву від імені славетної британської королеви Вікторії. Про чудові квітки небагатьох видів гігантського латаття Південної Америки, що належать до цього роду, написано багато, вони були частиною повсякденного життя народів великих південноамериканських рік й оспівані у місцевих легендах та оповіданнях. У ботанічних садах за межами Амазонії дотепер найчастіше культивують *Victoria cruziana* A.D.Orb. Цікаво, що видовий епітет *cruziana* було дано на честь південноамериканського політичного та військового діяча, бригадного генерала

Андреса де Санта-Круса (1792–1865), що спонсорував експедицію Д'Орбіньї, в якій і були зібрані перші екземпляри рослин цього виду (Кнарр, 2022).

Чимало живих організмів Планети названі на честь принцеси Таїланду Маха Чакрі Сіріндхорн (Maha Chakri Sirindhorn), 1955 р/н, котра доклала багато зусиль для збереження природного середовища в Таїланді. Це зокрема монотиповий рід квіткових рослин *Thepparatia* Phuph. родини *Malvaceae* Juss. з одним лише видом *Thepparatia scandens* (Roxb. ex G.Don) Phuph., назва якого походить від її королівського титулу — Теппарат (Phuphathanaphong, 2006). На честь цієї ж принцеси названо рід орхідей *Sirindhornia* H.A.Pedersen & Suksathan родини *Orchidaceae* Juss. (Pedersen et al., 2002). Парадоксально, однак таку ж родову назву було використано для роду молі — *Sirindhornia* Pinkaew & Muadsub (Muadsub & Pinkaew, 2014). Орфографічно близькі родові назви великих метеликів-бражників *Sirindhorn* Adamski & Malikul (Adamski & Malikul, 2003) й роду динозаврів *Sirindhorna* Shibata, Jintasakul, Azuma & You (Shibata et al., 2015). Ряд видових епітетів, присвячених принцесі Сіріндхорн, отримали тропічна ліана *Bauhinia sirindhorniae* K.Larsen & S.S.Larsen (нині *Phanera sirindhorniae* (K.Larsen & S.S.Larsen) Mackinder & R.Clark) родини *Fabaceae* Lindl., дуже красивий тайський ендемік *Syzygium sirindhorniae* Chantar., Suksathan & Wongnak родини *Myrtaceae* Juss. (Chantaranothai et al., 2016) та вид магнолії *Magnolia sirindhorniae* — (Chomchalow, 2012) й декілька видів інших живих організмів.

Ендемік Габону *Sirdavidia* Couvreur & Sauquet, родини *Annonaceae* Juss., названий на честь автора багатосерійного телесеріалу «Життя на Землі» — Девіда Аттенборо (Sir David Attenborough), котрий будучи зоологом за освітою став одним із найзнаменитіших у світі телеведучих-натуралістів, діяльність котрого надихнула до вибору фаху ціле покоління біологів і натуралістів (Кнарр, 2022). Рослини *Sirdavidia solannona* Couvreur & Sauquet були зібрані біля дороги у національному парку Монт-де-Крістал, що свідчить про те, що невідомі науці таксони, все ще можуть бути виявлені в місцях, які вважаються добре відомими ботанікам. Його невеликі дерева ростуть у підліску зрілих або старих вторинних дощових лісів, біля річок або на заплавах ґрунтах, а їхні квітки схожі на квітки пасльонових, що й зумовило його видовий епітет. Молекулярно-філогенетичний аналіз підтвердив, що *S. solannona* належить до триби *Piptostigmatheae*, підродини *Malmeoideae*, родини *Annonaceae* Juss. (Couvreur et al., 2015). Окрім того прізвище Девіда Аттенборо стало основою видових епітетів нових видів: еквадорського дерева *Blakea attenboroughii* Penneys родини *Melastomataceae* Juss. (Alvarado, 2020); знайденого у 2009 році в лісах Філіппін тропічного комахоїдного чагарника — глек Непенти (*Nepenthes attenboroughii* A.S.Rob., S.McPherson & V.B.Heinrich, родини *Nepenthaceae* Dumort. (Robinson et al., 2009) та одного з нещодавно знайдених у Великій Британії видів роду *Hieracium* L. (нечуйвітер) — *Hieracium*

attenboroughianum T.C.G.Rich, родини *Asteraceae* Bercht. & J.Presl, котрий у Червоному списку МСОП числиться в категорії «Зникаючий» (Rich, 2014), а також понад десятка видів тварин (Riederer, 2022).

Можна погодитись з висновками відомого українського ботаніка Сергія Мосякіна, котрий слушно зауважує, що послідовне відображення результатів молекулярно-філогенетичних досліджень у номенклатурі та суворе дотримання принципу монофілії (голофілії) таксонів, найближчим часом може спричинити широкомасштабні зміни звичних наукових назв судинних рослин, зокрема на видовому й родовому рівнях. Хоча будь-які зміни звичних назв зазвичай викликають невдоволення всіх, хто стикаються з назвами рослин, однак запобігти цьому здебільшого неможливо (Mosyakin, 2013). Варто зазначити, що практика переміщення родів і видів, а також зміни їхніх рангів і назв не нова, адже спроби ревізії розробленої батьком систематики Карлом Ліннеєм класифікаційної системи розпочалися невдовзі після видання у 1753 році вже згаданої *Species plantarum*. Згадаймо лише англійського ботаніка Філіпа Міллера (Philip Miller, 1691–1771), котрий об'єднав Ліннеєм у спільний рід айву (*Pyrus Cydonia*), грушу (*Pyrus communis*) й яблуню (*Pyrus Malus*), виділив в окремі роди — *Cydonia* Mill., *Pyrus* L. й *Malus* Mill. (Miller, 1754) ще задовго до молекулярно-філогенетичних новацій. Свої підходи до класифікації рослин пропонували французький ботанік Бернар де Жюссє (Bernard de Jussieu, 1699–1777), швейцарський ботанік Альфонс Декандоль (Alphonse Louis Pierre Pyramus de Candolle, 1806–1893) та багато інших. Ще у далекому 1853 році професор ботаніки Лондонського університету Джон Ліндлі (John Lindley, 1799–1865) узагальнив 29 відомих тоді природних систем класифікації рослин. Навіть не вдаючись до аналізу цих праць можна дійти висновку, що внаслідок того, що кожна класифікація водночас і дуже суб'єктивна, і дуже точна, визначений першовідкривачем вид може бути невдовзі (або через роки) повторно віднесений до зовсім іншого існуючого або зовсім нового роду пізнішим дослідником (Channaveeraiah & Entoori, 2023; Sambamurty, 2013; Taia, 2020). Окрім того, таксономічні зміни неминуче виникатимуть у процесі виправлення неточностей в ідентифікації зразків, рівень правильності якої стосовно розрізнення морфологічно схожих видів безумовно залежить від особистого досвіду ботаніка, який ідентифікував рослину. Адже ботаніки можуть віднести певну рослину до котрогось з відомих видів, або зберегти його як морфу відомого виду, чи описати як новий вид відомого чи нового роду (Ter Steege et al., 2023). Незавершеною залишається тривала дискусія щодо протиріч між біноміальною номенклатурою Ліннея й філогенетичною номенклатурою. Переваги традиційної номенклатури з біноміалами Ліннея, що ґрунтується на концепції роду — загальноновизнані, натомість отримувані за філогенетичною номенклатурою назви обіцяють забезпечити не лише осмислювану відмінність назв видів різних, навіть схожих рослин, котрі регулюватимуться чинними

кодексами, та здатність цих назв передавати філогенетичну інформацію, а також сприятимуть стабільності, унікальності та легкості вимови видових назв. Деякі автори навіть вважають, що біноміальна номенклатура Ліннея логічно несумісна з філогенетичною номенклатурою (Cantino et al., 1999; Stevens, 2006; Zander, 2019). Розробляються й обговорюються філогенетичні кодекси (Cantino & De Queiroz, 2020; De Queiroz & Donoghue, 2013; Wolsan, 2007).

Досить цікавою й навіть повчальною є історія найменування гігантської секвої Сьєрра-Невади роду *Sequoiadendron* J.Buchholz, що отримав нинішню свою назву у 1939 році. Це чудове вічнозелене дерево вперше було ідентифіковане у 1852 році колектором Королівського садівничого товариства Вільямом Лоббом (William Lobb (1809–1864). Вже згадуваний Джон Ліндлі вирішив назвати дерево *Wellingtonia gigantea* на честь британського військово-морського героя та попереднього прем'єр-міністра Артура Уеллслі, першого герцога Веллінгтона, який помер роком раніше. Однак невдовзі виявилось, що родова назва *Wellingtonia* вже була використана для іншої рослини родини *Sabiaceae* Blume. Американські ботаніки запропонували назвати цей рід на честь героя війни за незалежність Північноамериканських штатів, першого президента Сполучених Штатів Джорджа Вашингтона (George Washington, 1732–1799) — *Washingtonia*, проте й ця назва вже була використана для роду пальм *Washingtonia* H.Wendl. Унаслідок цього гігантські секвої заносилися до різних родів, іноді разом з відомими з 1847 року прибережними секвоюми *Sequoia sempervirens* (D.Don) Endl., а іноді й у неспоріднених родах, доки американський ботанік-коніферетолог Джон Теодор Бухгольц (John Theodore Buchholz, 1888–1951) не прийняв практичне рішення і не запропонував родову назву *Sequoiadendron* J.Buchholz, в якій родова назва прибережної секвої *Sequoia* поєднувалася з грецьким словом *dendron*, що означає дерево, в такий спосіб пов'язуючи ці два каліфорнійські дерева (Knapp, 2022), а велетенські розміри дерев *Sequoiadendron giganteum* (Lindl.) J.Buchh. були засвідчені видовим епітетом. Натомість попередні родові назви *Wellingtonia* Lindl. та *Washingtonia* C.Winslow залишаються у статусі синонімів дотепер (*Sequoiadendron...*, 2024).

Разом з тим, Сандра Кнапп, вказуючи, що хоча походження наукової назви Великих Дерев є очевидним й достатньо обґрунтованим, зазначає, що етимологія назви роду *Sequoia* Endl., який у 1847 році австрійський ботанік Стефан Ендліхер (Stephan Ladislaus Endlicher, 1804–1849) виокремив з роду *Taxodium* Rich. родини *Cupressaceae* Gray, дискутується зо дня її оприлюднення (Knapp, 2022). Річ у тім, що Ендліхер цілком слушно перекласифікувавши *Taxodium sempervirens* D.Don у *Sequoia sempervirens* (D.Don) Endl. зовсім не пояснив мотивів обрання нової назви. У ті часи ще не було конвенції, яка б цього вимагала, хоча здебільшого ботаніки й обґрунтовували витoki номінації, однак правила, за якими це слід було робити, з'явилися лише у 1867 році, коли

Альфонс Декандоль (Alphonse Louis Pierre Pyramus de Candolle, 1806–1893) опублікував Закони ботанічної номенклатури. Перші повідомлення про прибережну секвою датуються 1769–1795 роками, однак ботанічний опис цієї рослини був зроблений шотландським ботаніком Девідом Доном у 1824 році й опублікований в «Описі роду *Pinus*» Ейлмера Бурка Ламберта під біноміальною назвою *Taxodium sempervirens* D.Don (Lowe, 2012).

З багатьох версій щодо етимології родової назви *Sequoia* найбільш ймовірним видається припущення, що Ендліхер мав намір вшанувати у назві цієї рослини надзвичайно відомого представника корінних американських індіанців племені черокі Секвойяха (Sequoyah), відомого також під англійським іменем Джордж Гест або Гіст (George Guest/Gist), котрий не володіючи жодною, окрім рідної, мовою розробив і поширив унікальну силабічну (складову) систему писемності з 85 символів, кожен з яких представляв один склад. Унаслідок цього до 1830 року рівень грамотності серед народів черокі був вищим, аніж серед європейських поселенців (Parins, 2013).

Безпосередні результати того, що зробив Секвойяха, не мають аналогів в історії. Хоча не було збудовано жодного навчального закладу й не найнято жодного вчителя, але протягом кількох місяців нація індіанців, яких їхні вороги називали дикунами, піднялася зі стану дикої неписьменності до стану культури, без жодної зовнішньої допомоги за винятком лише однієї людини на ім'я Секвойяха (Кнапп, 2022; Streng, 2023). Саме покладаючись на те, що Ендліхер мав репутацію лінгвіста та глибокого шанувальника корінних північноамериканських культур, Сандра Кнапп вважає логічним припущення щодо присвячення родової назви *Sequoia* саме Секвойяхові, а відносно недавнього (2012 року) тлумачення походження назви *Sequoia* від латинського дієслова «sequor», що означає «я слідую», тобто послідовника родів, які вимерли, називає «американським міфом», адже це було б прикладом неправильного вживання латини, що вкрай мало ймовірно для такого лінгвіста, як Ендліхер (Кнапп, 2022).

Натомість з приводу назви *Megacorax* S.González & W.L.Wagner родини *Onagraceae* Juss. Сандра Кнапп знову нагадує пораду Карла Ліннея: «Жодна людина зі здоровим глуздом не вводитиме “примітиви” як родові назви. ... “Примітивними” зазвичай називають слова, що не мають ні кореня, ні походження, ані значення». Далі Сандра Кнапп зауважує, що хоча *Megacorax* і може здаватися саме такою назвою, але насправді вона має коріння, значення та походження. Так «мега» походить з грецької й означає «великий», а «согах» — також грецьке слово, що англійською означає Raven (укр. ворон), а отже поєднання цих двох слів грецького походження вшановує американського ботаніка Пітера Рейвена (Peter Hamilton Raven, 1936 р/н), одного з провідних прихильників збереження та сталого використання навколишнього середовища. Назва роду *Megacorax* — це гра слів, тому, просто побачивши її у списку

родових назв рослин, можна й не здогадатися, що вона вшановує конкретну людину, але йдеться саме про Пітера Рейвена (Knapp, 2022).

До родових назв, у яких увічнені імена ботаніків, належить *Adansonia* L. родини *Malvaceae* Juss., названа на честь французького ботаніка Мішеля Адансона (Michel Adanson, 1727–1806), котрий у 1763 році опублікував свою книгу «Родини рослин» (*Familles de Plantes*), в якій він запропонував для виявлення спорідненості рослин не обмежуватись однією, навіть визначальною ознакою, а вивчати багато їхніх особливостей. Сучасні фенетики вважають Мішеля Адансона своїм попередником, а свої підходи до класифікації називають «адансонівськими». Ендемічний для регіону гір Хенгдуань у Сичуані та Юньнані рід *Wuacanthus* Y.F.Deng, N.H.Xia & H.Peng, родини *Acanthaceae* Juss. названо на честь Ву Чженьї (Wu Zhengyi, 1916–2013), очільника мультидисциплінарних експедицій Китайської академії наук й пропагандиста китайської ботаніки, а рід *Takhtajania* Baranova & J.-F.Leroy отримав свою назву на вшанування уродженця Нагірного Карабаху, розробника власної філогенетичної системи квіткових рослин — Армена Тахтаджана (Armen Takhtaja n, 1910–2009). У складі цього роду наразі лише один вид *Takhtajania perrieri* (Carpuron) Baranova & J.-F.Leroy — ендемік Мадагаскару (Govaerts et al., 2021; Knapp, 2022), внесений до Червоного списку видів, що перебувають під загрозою зникнення (Ravololomanana, 2020). Натомість представники роду *Rudbeckia* L. родини *Asteraceae* Bercht. & J.Presl, названого Карлом Ліннеєм на честь шведського ботаніка, професора Улофа Йоганна Рудбека (Olof Johannis Rudbeck, 1630–1702) належать до широко культивованих південноамериканських красиво-квітучих рослин (Wohlmuth, 2007) добре відомих українським квітникам.

Agnesia Zuloaga & Judz. родини *Poaceae* Barnhart отримав свою назву від імені Агнес Чейз (Agnes Chase, 1869–1963), яку її колеги ще за життя прославляли як «настоятеля американської агростології» (дослідження трав). На честь Еліс Іствуд (Alice Eastwood, (1851–1953) кураторки гербарію Каліфорнійської академії наук названо рід *Eastwoodia* Brandegeе родини *Asteraceae* Bercht. & J.Presl, у складі якого дотепер відомий лише один кущовий вид жовтої айстри — *Eastwoodia elegans* Brandegeе. Південноафриканський рід сукулентних рослин *Esterhuysenia* L.Bolus родини *Aizoaceae* Martinov був названий на вшанування Елсі Елізабет Естерхейсен (Elsie Esterhuysen, 1912–2006), південноафриканської жінки, яка стала ботаніком у часи, коли для жінки «...сама перспектива виконувати ботанічну роботу у віддалених частинах Південної Африки була немислимою!». Саме вона наприкінці 1930-х років почала співпрацювати з Гербарієм Болус у Кейптауні, де протягом перших 18 років роботи не мала стабільної зарплати, а отримала постійну посаду лише в 1956 році. Однак незважаючи на дискримінацію Елсі Естерхейсен змогла

здобути енциклопедичні знання про рослинний світ і стати знаним колекціонером-збирачем рослин (Knapp, 2022).

Рід центральноамериканських тропіків *Hernandia* Plum. ex L., як і родина *Hernandiaceae* Blume, до якої він належить, названі на честь Франсіско Гернандеса (Francisco Hernández, 1514–1587), натураліста (ботаніка й орнітолога) й придворного лікаря іспанського короля Філіпа II. Рід *Hookeria* Sm. і родина листостеблових блискучих мохів *Hookeriaceae* Schimp. були названі на вшанування англійського ботаніка-систематика, директора Королівських ботанічних садів К'ю — Вільяма Джексона Гукера (William Jackson Hooker, 1785–1865), палкого популяризатора ботаніки, котрий зробив ці ботанічні сади відкритими для широкого загалу (Knapp, 2022). Окрім цього, його ім'я, а також ім'я його сина Джозефа Далтона Гукера (After Joseph Dalton Hooker, 1817–1911), засновника географічної ботаніки, котрий змінив на посаді директора Королівських ботанічних садів К'ю свого батька Вільяма Джексона Гукера, увічнені в назвах багатьох інших рослин. Зокрема на честь батька названі *Alstroemeria hookeri* Sweet., родини *Alstroemeriaceae* Dumort.; *Berberis hookeri* Lem, родини *Berberidaceae* Juss.; *Crinodendron hookerianum* Gay., родини *Elaeocarpaceae* Juss.; *Prosartes hookeri* Torr., родини *Liliaceae* Juss. та *Salix hookeriana* Barratt ex Hook., родини *Salicaceae* Mirb. У багатьох назвах рослин увічнено ім'я його не менш відомого сина — Джозефа Гукера, включаючи *Banksia hookeriana* Meisn., родини *Proteaceae* Juss.; *Bulbinella hookeri* (Colenso ex Hook.) Mottet, родини *Asphodelaceae* Juss.; *Himalayacalamus hookerianus* (Munro) Stapleton., родини *Poaceae* Barnhart; *Inula hookeri* C.B. Clarke., родини *Asteraceae* Bercht. & J. Presl та *Sarcococca hookeriana* Baill., родини *Buxaceae* Dumort. (Coombes, 2012). Окрім того на його честь названі *Allium hookeri* Thwaites, родини *Amaryllidaceae* J. St.-Hil.; *Cymbidium hookerianum* Rchb.f., родини *Orchidaceae* Juss.; *Eriolaena hookeriana* Wight & Arn., родини *Malvaceae* Juss.; *Grevillea hookeriana* Meisn., родини *Proteaceae* Juss.; *Iris hookeriana* Foster, родини *Iridaceae* Juss.; *Nepenthes* × *hookeriana* H. Low, родини *Nepenthaceae* Dumort. та *Polygonatum hookeri*, родини *Asparagaceae* Juss. (Sikarwar, 2019). Цікаво, що є два названі на честь Гукерів види ірисів — північноамериканський, поширений у Східній Канаді та Північносхідних США *Iris hookeri* Penny ex G. Don, та західногімалайський *Iris hookeriana*. Незважаючи на те, що ці дві назви дуже схожі, вони не є ідентичними, тому відповідно до Міжнародного кодексу ботанічної номенклатури їх можна вважати не омонімами, а прийнятними та дійсними конкретними назвами (Mathew, 2015). При цьому, якщо назва *Iris hookeriana* визнається похідною від Джозефа Гукера, тобто сина (Sikarwar, 2019), то щодо *Iris hookeri* висловлюється припущення що Джордж Пенні (George Penny) назвав цей вид ірисів на честь Вільяма Гукера. Незважаючи на схожість видових назв, рослини цих видів дуже різні. *Iris hookeri* досить довго

вважався різновидом *Iris setosa* Pall. ex Link й був описаний у 1903 році Майклом Фостером (Michael Foster) під назвою *Iris setosa* Pall. ex Link var. *canadensis* Foster ex B.L. Rob. & Fernald, однак нині його розглядають як окремий вид з епітетом *hookeri*, який має пріоритет (Mathew, 2015).

До найбільших драматичних подій сучасної ботаніки Сандра Кнапп (Кнарр, 2022) відносить факти, коли деякі види й навіть роди ідентифікуються, а потім визнаються окремими й описуються вже після того, як вони, ймовірно, вже вимерли. Зокрема це стосується роду *Vickia* Roque & G.Sancho, родини *Asteraceae* Bercht. & J.Presl. Невеликий чагарник з околиць Сан-Паулу (Бразилія) був вперше описаний у 1832 році відомим німецьким синантерологом Крістіаном Фрідріхом Лессінгом (Christian Friedrich Lessing, 1809–1862) під видовою назвою *Gochnatia rotundifolia* Less. і залишався там, маловідомим і рідкозбираним, аж до 2020 року, коли було доведено його окремішність і визнано під назвою *Vickia rotundifolia* (Less.) Roque & G.Sancho як єдиного виду в роді *Vickia* Roque & G.Sancho (Govaerts et al., 2021; Roque & Sancho, 2020). Куратор Смітсонівського Національного музею природознавства (National Museum of Natural History) американський ботанік Вікі Фанк (Vicki Ann Funk, 1947–2019), на честь якої названо рід *Vickia*, була надихаючою силою в об'єднанні і власне самих синантерологів, і знань про родину, кульмінацією чого став опублікований у 2009 році вагомий фоліант (Funk et al., 2009).

Види роду *Banksia* L.f., родини *Proteaceae* Juss., названого на честь англійського натураліста Джозефа Бенкса (Joseph Banks, 1743–1820), котрий супроводжував Джеймса Кука (James Cook, 1728–1779) у його першій тихоокеанській експедиції, належать до знакової частини австралійської рослинності. Рослини його близько 80 видів за формою варіюють від килимових чагарників, що стеляться по землі, до дерев заввишки до 25 метрів і формують ефектні суцвіття зі щедро наповненими нектаром квітками. Тож квітки більшості видів *Banksia* запилюються не лише бджолами, а й ласими на нектар птахами, кожанами або ссавцями (переважно сумчастими). Окрім того деякі види *Banksia* мають інші цікаві системи приваблення запилювачів — як от *Banksia epimicta* (A.S.George) A.R.Mast & K.R.Thiele, квітки якого за формою нагадують мертвого птаха, що лежить на землі, й котрі своїм неприємним запахом ще більше привертають мух-запилювачів. Донедавна відомі як види роду *Dryandra* R.Br., родини *Proteaceae* Juss., названого Робертом Брауном на честь Юнаса Дрюандера (Jonas Dryander, 1748–1810), одного з учнів Карла Ліннея, за результатами молекулярно-філогенетичних досліджень нині включені до щойно згаданого роду *Banksia* цієї ж родини, внаслідок чого кількість визнаних у його складі видів зросла до 183. Річ у тім, що за принципом монофілії рід *Dryandra* був цілком монофілійним, тобто всі його види мали спільного предка. Натомість, без урахування видів роду *Dryandra*, рід *Banksia* мав ознаки парафілетичної групи, адже він включав лише частину

потомків гіпотетичного загального предка. Тому, незважаючи на чіткі морфологічні відмінності між рослинами цих двох родів (особливо за формою суцвіть), вони були об'єднані у спільний рід *Banksia* (Knapp, 2022; Mast & Givinish, 2002).

З діяльністю вище згаданого Джозефа Бенкса пов'язана назва південноафриканських рослин стрелітції роду *Strelitzia* Banks, родини *Strelitziaceae* Hutch. Стрелітція королівська (*Strelitzia reginae* Banks), як і рід і родина, до яких належить ця чудова (хоча й отруйна) вічнозелена трав'яниста рослина, названі на вшанування засновниці Королівських ботанічних садів в К'ю, дружини англійського короля Георга III (George III, 1738–1820) — королеви Шарлотти, уродженої принцеси Мекленбург-Стреліцької (Charlotte of Mecklenburg-Strelitz 1744–1818) — бабусі королеви Вікторії. Рослини стрелітції королівської потрапили до Англії з колекції зібраної Френсісом Массоном (Francis Masson, 1741–1805) — «замінним» ботаніком Джозефа Бенкса. Массон разом з Бенксом у супроводжували капітана Кука у його першій тихоокеанській експедиції, однак Бенкс не захотів залишити корабель у Кейптауні та дослідити південний край Африки, що тоді перебував під контролем Голландської Ост-Індської компанії. Натомість менш амбітний Френсіс Массон був тихим шотландським садівником, тож спокійно висадившись у Тейбл-Бей (поблизу Кейптауна) наприкінці 1772 року, він негайно почав досліджувати надзвичайно багату природу Південної Африки й разом зі шведським натуралістом Карлом Тунбергом (Carl Thunberg, 1743–1828), учнем Ліннея в 1772 році вони знайшли для Джозефа Бенкса багато невідомих до того рослин, зокрема й *Strelitzia reginae*, ймовірно зібрану десь біля Порт-Елізабет. Коли ця декоративно-листяна рослина зацвіла у декількох приватних садах Британії, це стало справжньою сенсацією (Knapp, 2022). Нині стрелітція королівська або квітка райського птаха вважається емблемою Лос-Анджелеса (Singh, 2006). Варто також зазначити, що хоча квіткою-символом Південно-Африканської Республіки офіційно визнана гігантська або королівська протeya (*Protea cynaroides* L.), родини *Proteaceae* Juss., однак сьогодні для деяких південноафриканців саме квітка райського птаха (*Strelitzia reginae*) є національним символом Південної Африки і її досягнень у сферах творчості, мистецтва, культури, музики, журналістики та спорту (Koorman, 2013).

Рід *Rafflesia* R.Br. ex Gray отримав свою назву від імені державного діяча британської імперії Стемфорда Рафлза (Thomas Stamford Raffles, 1781–1826), котрий завдяки інтересу до культури і мови місцевого населення набув слави архітектора урядів британських колоній у Південно-Східній Азії. Після повернення в метрополію Стемфорд Рафлз поринув у світ науки, допоміг заснувати та був обраний першим президентом Зоологічного товариства Лондона, однак власники Ост-Індської компанії розорили його за збитки, зазанані ними в часи його правління, а після його смерті компанія забрала все

його майно для покриття його боргів. Та незважаючи на це, сьогодні Стемфорда Раффлза пам'ятають за його велику любов до природи Південно-Східної Азії, й зокрема до найбільшої (до двох метрів завширшки) та найдивнішої з усіх квіток, квітки рослини-паразита — раффлезії (Knapp, 2022).

До роду *Meriania* Sw., родини *Melastomataceae* Juss. (Fernandez-Hilario et al., 2023) віднесені зібрані шведським ботаніком Олафом Шварцем (Olof Peter Swartz, 1760–1818) у Карибському басейні рослини, що у формі кущів або дерев ростуть від Мексики до Бразилії, а також на Великих Антильських островах і утворюють великі квітки та великі насінневі коробочки. Рід у 1797 році Олафом Шварцем було названо на честь німецької художниці-натуралістки й вишивальниці, Марії Меріан (Maria Sybilla Merian, 1647–1717), чії картини та колекції суринамських рослин і комах вперше відобразили взаємодію тропічних рослин і комах. Марія Меріан була визнана ще за життя авторитетним ученим, експертом природничої історії, що було досить незвичним для жінки тих часів (Burkhardt, 2022; Knapp, 2022).

На вшанування іншої шляхетної жінки вже цитований Джозеф Гукер (Joseph Dalton Hooker) назвав рід *Northia* Hook.f. родини *Sapotaceae* Juss. Англійська ботанічна ілюстраторка Маріанна Норт (Marianne North, 1830–1890), від прізвища котрої утворено назву роду *Northia*, здійснила численні подорожі по всьому світові (Австралія, Борнео, Бразилія, Індія, Сейшельські острови Цейлон, Ява, Японія), під час яких вона задокументувала рослини, яким загрожувало зникнення, замалювала їх, а також заснувала у Ботанічних садах у К'ю відкриту в 1882 році картинну галерею зі своїми малюнками. Галерея приймає відвідувачів дотепер і носить її ім'я «Галерея Маріанни Норт» (Marianne North Gallery). Окрім того, автор Енциклопедії епонімічних назв рослин (Encyclopedia of Eponymic Plant Names), виданої Ботанічним садом і ботанічним музеєм Вільного університету Берліна, німецький ботанік-аматор, енциклопедист Лотте Буркхардт (Lotte Burkhardt) повідомляє, що Маріанна Норт мала дружні контакти з самим Чарльзом Дарвіном (Burkhardt, 2022). Нині у складі роду *Northia* залишився лише один визнаний вид. Це капуцинове дерево (*Northia seychellana* Hook.f.) — ендемік Сейшельських островів (Smedmark et al., 2006).

Рід *Aldrovanda* L., родини *Droseraceae* Salisb. отримав свою назву від прізвища Уліссе Альдрованді (Ulisse Aldrovandi, 1522–1605), італійського лікаря і фармацевта, натураліста й ботаніка, професора філософії і природничих наук Болонського університету, директора громадського ботанічного саду в Болоньї. На честь Клода Обріє (Claude Aubriet, 1651–1742), французького художника й ботанічного ілюстратора, численні малюнки та мініатюри з історії природи якого зберігаються у відділі гравюр і малюнків Національної бібліотеки в Парижі, названо рід *Aubrieta* Adans. родини *Brassicaceae* Burnett, а рід *Berteroa* DC., цієї ж родини, — на вшанування Карло Бертеро (Carlo Luigi

Giuseppe Bertero, 1789–1831), п'ємонтського лікаря, ботаніка та збирача рослин в експедиціях на Антильські острови, а також у Південну Америку, котрий загинув у Тихому океані під час зворотного плавання з Таїті (Piieva & Piieva, 2022).

Інший рід родини *Brassicaceae* Burnett — *Malcolmia* W.T.Aiton, названо на вшанування котрогось із Малкольмів, або й обох, батька і сина, котрі мали однакові імена — Вільям Малкольм (William Malcolm). Батько (?–1798) був англійським садівником й садовим дизайнером, котрий у 1771 році видав Каталог тепличних і оранжерейних рослин "*A catalogue of hot-house and greenhouse plants*", а його син (1769–1835) продовжив розсадницький бізнес батька й здобув визнання завдяки інтродукції рослин (Mut, 2021; Piieva & Piieva, 2022).

Французькому політику, лікарю та ботаніку, професору й директору ботанічного саду в Монпельє — П'єру Бруссоне (Pierre Marie Auguste Marie Broussonet, 1761–1807), котрий подорожував Канарськими островами, Францією, Марокко та Португалією, присвячений рід *Broussonetia* L'Hér. ex Vent. Жіночі рослини одного з видів цього роду — *Broussonetia papyrifera* (L.) L'Hér. ex Vent., він першим інтродукував з Китаю наприкінці 18 сторіччя. Іншому французькому ботаніку й лікареві, Жану Демаз'єру (Jean Baptiste Henri Joseph Desmazières, 1786–1862), мікологу-аматору, редактору наукових журналів "*Annales des sciences naturelles*" та "*Bulletin de la société des sciences de Lille*" присвячена назва роду *Desmazeria* Dumort., родини *Poaceae* Barnhart (Piieva & Piieva, 2022).

Рід *Saussurea* DC., родини *Asteraceae* Bercht. & J.Presl названо на честь Горація де Соссюра (Horace-Bénédict de Saussure, 1740–1799), швейцарського метеоролога, піонера альпінізму, геолога й натураліста; іноземного члена Шведської королівської академії наук, Лондонського королівського товариства та Паризької академії наук; а також його сина Ніколя-Теодора де Соссюра (Nicolas-Théodore de Saussure, 1767–1845), хіміка та фізіолога, дослідника фотосинтезу (Piieva & Piieva, 2022). Варто зазначити, що один з видів цього роду — *Saussurea lavrenkoana* Lipsch. отримав видовий епітет від прізвища академіка Євгена Лавренка (1900–1987), видатного українського геоботаніка й природоохоронця.

Рід *Soejatmia* K.M.Wong, родини *Poaceae* Barnhart, з єдиним видом *Soejatmia ridlei* (Gamble) K.M.Wong названий на честь народженої у 1939 році в Індонезії чудового британського ботаніка-систематика Соеджатмі Дрансфілд (Soejatmi Dransfield), почесної наукової співробітниці Королівських ботанічних садів у К'ю, чия робота надзвичайно сприяла збагаченню знань про малезійський бамбук. Цікаво, що бамбук, який нині класифікується як *Soejatmia*, наприкінці 1800-х років британським ботаніком Джеймсом Гемблом (James Sykes Gamble, 1847–1925) вперше був названий як *Bambusa ridlei* Gamble, тобто як вид роду *Bambusa* Schreb. Однак, за свідченням Сандри Кнапп

(Кнарр, 2022), Гембл ніколи не бачив живої рослини, тож не знав, ні якого вона розміру, ні який вигляд мали її стебла. Єдине, що він отримав, це гербарний зразок (квітуча гілка), зібраний у Сінгапурі колоніальним директором садів і лісів Генрі Рідлі (Henry Nicolas Ridley, 1855–1956). Лише у 1993 році малайзійський ботанік Кхун Мен Вонг (Khoon Meng Wong, 1954 р/н) вивчаючи зібрану Соеджатмі Дрансфілд колекцію виділив *Soejatmia ridleyi* з роду *Bambusa* у новий рід і назвав його її іменем (Burkhardt, 2022). Невдовзі окремішність *Soejatmia* від *Bambusa* було підтверджено результатами аналізу послідовностей ДНК (Кнарр, 2022). Слід також зазначити, що видовий епітет *ridleyi*, утворений від прізвища Генрі Рідлі, було збережено у складі нового роду.

У вивченні рослин Соеджатмі Дрансфілд надавала великого значення польовим роботам, у чому мала повну підтримку від свого чоловіка, знаного ботаніка Джона (John Dransfield), котрий супроводжував її в експедиціях і у тропічних лісах Південно-Східної Азії, і в помірних лісах північної частини штату Нью-Йорк. Вони були ботанічною парою, на вшанування якої на думку Сандри Кнапп було й названо рід пальм *Dransfieldia* W.J.Baker & Zona, родини *Arecaceae* Bercht. & J.Presl (Кнарр, 2022). Щоправда є також свідчення, що ця назва вшановує самого Джона Дрансфілда, колишнього керівника відділу дослідження пальм у Королівських ботанічних садах у К'ю (Burkhardt, 2022). Це ж прізвище використано при формуванні видових епітетів трьох видів пальми (Govaerts et al., 2021), зокрема: Адонії дрансфілдської (*Adonidia dransfieldii* K.M.Wong, Sugau & Y.W.Low), включеної у 2019 році до Червоного списку МСОП видів, що перебувають під загрозою (Sugau et al., 2021); ендемічного для Мадагаскару виду *Dypsis dransfieldii* Beentje, котрий у Червоного списку МСОП з 2010 року (Rakotoarinivo & Dransfield, 2012) та ще один мадагаскарський вид пальм *Ravenea dransfieldii* Beentje (Rakotoarinivo et al., 2009).

Рід *Commelina* Plum. ex L., родини *Commelinaceae* Mirb., об'єднує понад 200 визнаних видів. Це переважно неотропічні рослини-космополіти (Hassemer, 2018). Французький ботанік Шарль Плюм'є (Charles Plumier, 1646–1704) присвятив рід Коммелінам, Яну та Каспару. Ян Коммелін (Jan Commelin, 1629–1692), був співзасновником Ботанічного саду Амстердама й відомим у Нідерландах постачальником аптек та лікарень фармацевтичними препаратами. Він досить вдало поєднував комерційну діяльність з політичною й входив до складу тридцяти шести радників, що керували містом Амстердам. Натомість його небіж Каспар (Caspar Commelin, 1668–1731) був нідерландським ботаніком-мікологом, інспектором колегії лікарів Амстердама. Він також упорядкував і видав незавершені його дядьком Яном праці з систематики рідкісних екзотичних рослин. Сандра Кнапп (Кнарр, 2022) наводить дещо романтичне пояснення Карла Ліннея, чому назва *Commelina* підходить для

рослини з трипелюстковими квітками, з яких дві пелюстки красиві, а третя — непомітна. Перші дві пелюстки, на думку Ліннея, символізували самого Каспара й одного з його синів, а третя (недорозвинена) — сина, котрий помер у ранньому дитинстві. Однак насправді Плюм'є запропонував рід *Commelina* тоді, коли синові Каспара, що в майбутньому став відомим в Амстердамі лікарем, було лише три роки. Тож більш ймовірною видається версія, що назва роду *Commelina*, як і похідна від неї назва родини *Commelinaceae*, присвячена Яну та Каспару Коммелінам (Piieva & Piieva, 2022).

Назва роду *Vallisneria* P.Micheli ex L., родини *Hydrocharitaceae* Juss. утворена від прізвища Антоніо Валліснері (Antonio Vallisneri, 1661–1730), італійського лікаря, натураліста й ботаніка, професора медицини Падуанського університету, одного з найпослідовніших представників Галілеєвої школи вчених-експериментаторів XVII–XVIII сторіч, з дослідженнями широкого спектру різних наукових галузей (Mut, 2021; Piieva & Piieva, 2022).

Рід *Wolffia* Horkel ex Schleid, родини *Araceae* Juss. отримав назву від прізвища Йоганна Вольфа (Johann Friedrich Wolff, 1778–1806), німецького лікаря, ботаніка, ентомолога та ілюстратора, який написав та проілюстрував дослідження роду *Lemna* L. (Piieva & Piieva, 2022).

Виявлений у Бразилії Філібером Коммерсоном (Philibert Commerson, 1727–1773) рід *Bougainvillea* Comm. ex Juss., родини *Nyctaginaceae* Juss. названо на честь французького морського офіцера і навколосвітнього мореплавця Луї-Антуана де Бугенвіля (Louis-Antoine de Bougainville, 1729–1811), котрий незважаючи на те, що залишався непохитним захисником королівської родини Людовика XVI, пережив терор Великої Французької революції й став одним із архітекторів військових успіхів Наполеона. Він похований у Пантеоні, а рослини, названого на його честь роду, прикрашають сади й оранжереї всього світу (Knapp, 2022).

Одному з «батьків-засновників» США, Бенджаміну Франкліну (Benjamin Franklin, 1706–1790), лідеру війни за незалежність, видатному дипломату й ерудиту, котрий не лише успішно досліджував електричні явища в атмосфері й продемонстрував електричну природу блискавки, а також був захопленим істориком природи та садівником (Block, 2015), присвячена назва роду *Franklinia* W.Bartram ex Marshall з родини *Theaceae* Mirb. (Knapp, 2022). До цього роду належить лише один вид *Franklinia alatamaha* Marshall, котрий хоча й вважається одним з перших зареєстрованих вимерлими на американській землі видів, однак дотепер культивується в садах, що дає підстави сподіватися на можливість реінтродукції цієї рослини у дику природу (Enright, 2022).

Вісім визнаних видів нині входять до роду *Juanulloa* Ruiz & Pav. родини *Solanaceae* Juss. з диз'юнктивним родовим ареалом від Мексики до Болівії (Govaerts et al., 2021). У назві роду об'єднані прізвища двох іспанських офіцерів-мореплавців, математиків і природознавців Хорхе Хуана (Jorge Juan,

1713–1773) й Антоніо де Ульоа (Antonio de Ulloa, 1716–1795), учасників очолюваної Францією міжнародної геодезичної експедиції 1735–1744 років, в якій було підтверджено гіпотезу Ісаака Ньютона щодо сплюсненості на полюсах нашої земної кулі (Knapp, 2022).

Рід *Lewisia* Pursh включає 16 визнаних видів родини *Montiaceae* Raf., що поширені у західних штатах США (Govaerts et al., 2021), був названий німецько-американським ботаніком Фрідріком Трауготтом Пуршем (Friedrich Traugott Pursh, 1774–1820) на честь Мерівезера Льюїса (Meriwether Lewis, 1774–1809), дослідника американського Заходу (Burkhardt, 2022).

Монотипний рід багаторічних трав'янистих рослин *Krasnovia* Popov ex Schischk. родини *Apiaceae* Lindl. з єдиним видом *Krasnovia longiloba* (Kar. & Kir.) Popov ex Schischk., ареал котрого охоплює Казахстан, Киргизстан та Сіньцзян-Уйгурський автономний район Китаю (Govaerts et al., 2021), названо на честь геоботаніка Андрія Краснова (1862–1914), професора ботаніки Харківського ветеринарного інституту й засновника Батумського ботанічного саду. Окрім того від його прізвища утворено видові епітети ряду рослин, зокрема *Astragalus krasnovii* Popov, *Corydalis krasnovii* Michajlova, *Cotoneaster krasnovii* Pojark., *Galanthus krasnovii* Khokhr. (Kong et al., 2021) та інших.

На честь українського ботаніка Володимира Липського (1863–1937), академіка НАН України, котрий у 1922–1928 рр. був її президентом, а з 1928 року директором, а потім довічним консультантом Одеського ботанічного саду, названо два нові роди та 54 нових видів рослин. Це передусім монотипний рід *Lipskya* Nevski, родини *Apiaceae* Lindl., у складі якого лише один вид — *Lipskya insignis* (Lipsky) Nevski з таджицько-туркменсько-узбецьким ареалом, рослини якого ростуть у низькогір'ї на продуктах вивітрювання гіпсоносних глин та пісковиків й використовуються населенням Узбекистану як пряна приправа до національних страв (Korovin, 1959). Назва присвяченого Володимиру Липському другого роду — *Lipskyella* Juz., нині вважається синонімом *Cousinia* Cass., родини *Asteraceae* Bercht. & J.Presl, однак у статусі синонімів зберігається у провідних базах ботанічних назв як *Lipskyella* (*Cousinia*..., 2024). У флористичних зведеннях багатьох країн цитуються назви, у видових епітетах яких увічнено постать цього видатного українського ботаніка, зокрема 25-ти нині визнаних видів (*Artemisia lipskyi* Poljakov, *Astragalus lipskyi* Popov, *Carpesium lipskyi* C.Winkl., *Cleome lipskyi* Popov, *Draba lipskyi* Tolm., *Echinops lipskyi* Pjin, *Euphorbia lipskyi* (Prokh.) Prokh., *Ferula lipskyi* Korovin, *Gentianella lipskyi* (Kusn.) Holub, *Hedysarum lipskyi* B.Fedtsch., *Hyalolaena lipskyi* (Korovin) Pimenov & Kljuikov, *Iranecio lipskyi* (Lomakin) C.Jeffrey, *Jurinea lipskyi* Pjin, *Lappula lipskyi* Popov, *Lepidium lipskyi* (N.Busch) Al-Shehbaz & Mumm., *Nepeta lipskyi* Kudrjasch., *Oxytropis lipskyi* Gontsch., *Poa lipskyi* Roshev., *Prangos lipskyi* Korovin, *Rosularia lipskyi* Boriss., *Scutellaria lipskyi* Juz., *Silene lipskyi* Lazkov, *Sisymbrium lipskyi* N.Busch, *Stipa lipskyi* Roshev. та *Trigonella*

lipskyi Širj.), що належать до різних родин трав'янистих і деревних рослин (POWO..., 2024).

Під *Andrzeiowskia* Rchb., родини *Brassicaceae* Burnett, з одним визнаним видом *Andrzeiowskia cardamine* Rchb., названий на вшанування дослідника флори України Антонія Анджейовського (Antoni Andrzejowski, 1785–1868), київського професора, польсько-литовського ботаніка й палеонтолога, засновника Ставищенського парку (Piieva & Piieva, 2022), котрий нині охороняється у статусі парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення.

Перелік лише опублікованих після оприлюднення «Species Plantarum» Ліннея родових епонімів перевищує п'ять тисяч родових назв, однак з-поміж них частка загальноновизнаних нині становить близько третини. Окрім того, присвячуючи людям назви рослин, їхні автори доволі часто надавали опосередковану й неповну інформацію або взагалі не повідомляли про особистості, латинізовані імена яких вони бажали вшанувати у цих назвах (Mut, 2021). Хоча практика найменування ботанічних родів і видів на честь далеких від ботаніки людей Карлом Ліннеєм і не схвалювалася, а аналізуючи історії утворення наукових назв рослин можна натрапити на не цілком обґрунтовані епоніми і в минулому, однак сучасні ботаніки значно частіше допускають відхилення від його порад.

Наша солідарність з Карлом Ліннеєм і сучасними противниками використання епонімів (Chen-Kraus et al., 2021; Guedes et al., 2023), насамперед стосовно увічнення певних не завжди бездоганно-знаменитих особистостей у наукових назвах рослин, як власне й у назвах будь-яких інших живих організмів (Poulin et al., 2022), дещо похитнулася після недавніх публікацій щодо зв'язку успішності природоохоронної діяльності, і зокрема, зумовленої посиленням уваги широкої громадськості (Agnarsson et al., 2018) та зростанням її прихильності до збереження біотичного різноманіття, з присвяченням епонімів знаменитостям й відомим членам місцевих громад (для ендеміків), котрі прославилися навіть у далеких від біологічної науки сферах (Blake et al., 2023; Pillon, 2021). Так, нещодавно описаний вид дерева *Uvariopsis dicaprio* Cheek & Gosline, родини *Annonaceae* Juss. привернув увагу всесвітньої громадськості завдяки тому, що його видовий епітет утворений на честь оscarоносного американського актора Леонардо Ді Капріо (Leonardo Wilhelm DiCaprio, 1974 р/н). Рослини *Uvariopsis dicaprio* наразі ідентифіковані лише в камерунському лісі Ебо, одному з донедавна незайманих африканських тропічних лісів, де вони трапляються на території, що дещо перевищує чотири квадратних кілометри. Однак у липні 2021 року уряд Камеруну схвалив концесію щодо передачі під лісозаготівлю майже 1300 квадратних кілометрів цього унікального лісу, в якому окрім *Uvariopsis dicaprio* росте ще сім інших видів рідкісних рослин, котрі разом з лісом Ебо опинилися на межі знищення.

Популярність Леонардо Ді Капріо посприяла успіхові міжнародної кампанії захисту лісу Ебо, яку очолили камерунські природодослідники, адже видова назва *Uvariopsis dicaprio* потрапила в заголовки газет в усьому світі разом із прізвиськом знаменитого голлівудського актора. Негативна реакція на національному та міжнародному рівнях була настільки потужною, що наступного місяця уряд Камеруну скасував скандальну ліцензію на лісозаготівлю (Gosline et al., 2022).

На превеликий жаль у нашій державі не знайшлося достатньо впливових природодослідників, для організації кампанії захисту рідкісних рослин карпатських букових лісів, які роками вирубувалися внаслідок хижацької лісозаготівлі, а лісоматеріали вивозилися під виглядом дров в Угорщину й інші держави Євросоюзу, від чого постраждала не лише економіка України, а й порушилася екологічна рівновага, що призвело до екологічної кризи в регіоні. Внаслідок вирубування лісів у Карпатах у західних областях України почалися майже щорічні масштабні повені.

Висновки/Conclusions. Аналіз когнітивно-ономасіологічного підґрунтя мотивації наукових назв рослин засвідчив, що окремі прояви суб'єктивізму при виборі власного імені як базової одиниці утворення епонімів, які траплялися і у ліннеєвські часи, коли рослини отримували назви від латинізованих імен видатних постатей планети з комеморативно-гонорифікативною метою як для вшанування конкретної відомої особи, так і для привернення підвищеної уваги суспільства щодо цінності й необхідності збереження певної рослини, нині набувають елементів емоційно-забарвленого примітивізму, що зумовлює необхідність удосконалення правил ботанічної номенклатури з регламентацією використання імен далеких від біологічної науки сучасників, можливо за 50-річним критерієм для їхнього об'єктивного застосування.

Подяки/Acknowledgement. Дослідженнях, результати яких частково викладені у статті, виконувалися у рамках наукової тематики «Теоретичні й прикладні основи збереження та розширення ресурсного потенціалу декоративних і плодкових рослин, актуальних для використання в селітебних зонах України» (№ 110/15/24-26/П від 03.05.2023 р.). Автори також висловлюють подяки всім колегам-учасникам наукового семінару «Автохтонні й інтродуковані рослини», котрі внаслідок обговорення матеріалів статті посприяли її підготовленню до друку.

Список посилань/References

Adamski, D. & Malikul, V. (2003) Blastobasinae (Lepidoptera: Gelechioidea: Coleophoridae) of Thailand, Part III. Description of the Princess Moth, *Sirindhorn thailandiensis*, new genus and new species. *Insecta Koreana*. Vol. 20. No 3–4. P. 343–347.

Agnarsson, I., Van Patten, C., Sargeant, L., Chomitz, B., Dziki, A., & Binford, G. J. (2018). A radiation of the ornate Caribbean 'smiley-faced spiders',

with descriptions of 15 new species (*Araneae: Theridiidae, Spintharus*). *Zoological Journal of the Linnean Society*. Vol. 182. No 4. P. 758–790. DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/zoolinnean/zlx056>.

Alvarado, O. M. L. (2020). La conservación neoliberal: otra cara de la economía verde. Estudio de caso en el Corredor Ecológico Llanganates Sangay, Ecuador. *Sociedad y Ambiente*. Vol. 22. P. 97–123. DOI: <http://dx.doi.org/10.31840/sya.vi22.2082> (in Spanish).

Balalaieva, O. Yu. (2011). Etymolohiia latyns'kykh nazv roslyn. *Mova i kul'tura*. Vyp. 14. Tom. 7. S. 174–178. (in Ukraine).

Blake, K., Anderson, S., Gleave, A., & Veríssimo, D. (2023). Impact on species' online attention when named after celebrities. *Conservation Biology*. P. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.1111/cobi.14184>.

Block, S. S. (2015). *Benjamin Franklin, genius of kites, flights and voting rights*. Jefferson NC & London: McFarland. 276 p.

Burkhardt, L. (2022). Eine Enzyklopädie zu eponymischen Pflanzennamen: Von Menschen & ihren Pflanzen. *Botanic Garden and Botanical Museum Berlin, Freie Universität Berlin, Berlin*. DOI: <https://doi.org/10.3372/epolist2022>. (in German).

Cantino, D. P., Bryant, H. N., Queiroz, K. D., Donoghue, M. J., Eriksson, T., Hillis, D. M., & Lee, M. S. (1999). Species names in phylogenetic nomenclature. *Systematic Biology*. Vol. 48. No 4. P. 790–807. DOI: <https://doi.org/10.1080/106351599260012>.

Cantino, P. D., & De Queiroz, K. (Eds.). (2020). *PhyloCode: a phylogenetic code of biological nomenclature*. Boca Raton: CRC Press. 62 p.

Channaveeraiah, S. K., & Entoori, K. (2023). A review on modern trends in plant taxonomy. *World journal of pharmacy and pharmaceutical sciences*. Vol. 12. No 2. P. 207–219.

Chantaranothai, P., Suksathan, P., & Wongnak, M. (2016). *Syzygium sirindhorniae* (*Myrtaceae*), a new species from Thailand. *Phytotaxa*. Vol. 289. No 2. P. 193–196. DOI: <https://doi.org/10.11646/phytotaxa.289.2.10>

Chen, F., Huang, D., & Wu, C. (2013). *Camellia* fruit borer, *Neoblastobasis camelliae*, a new species of *Blastobasinae* in China (Lepidoptera, Blastobasidae). *Zootaxa*. Vol. 3682. No 4. P. 556–562. DOI: <http://dx.doi.org/10.11646/zootaxa.3682.4.6>.

Chen-Kraus, C., Farmer, C., Guevara, E. E., Meier, K., Watts, D. P., & Widness, J. (2021). Whom do primate names honor? Rethinking primate eponyms. *International Journal of Primatology*. Vol. 42. P. 980–986. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10764-021-00252-0>.

Chomchalow, N. (2012). Newly discovered plants that bear the names of HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn. *International Symposium on Orchids and Ornamental Plants 1025* P. 115–122.

Chorna, H. A. (2024). Glorious names immortalized in the names of plants. *Ethnobotanical traditions in Agronomy, Pharmacy and Garden design: Proceedings of the Seventh International Scientific Conference, dedicated to the Year of Global Peace Summit (Uman, June 19–23, 2024)*. Uman: Publisher «Sochins'kyy M. M.». P. 310–317. (in Ukraine).

Coombes, A. J. (2012). *The A to Z of plant names: a quick reference guide to 4000 garden plants*. Portland: Timber Press. 312 p.

Cousinia Cass. (2024). The International Plant Names Index and World Checklist of Vascular Plants 2024. URL: <https://wfo.plantlist.org/taxon/wfo-4000009520-2023-12?page=1>. (Retrieved 12 October 2024).

Couvreur, T. L., Niangadouma, R., Sonké, B., & Sauquet, H. (2015). *Sirdavidia*, an extraordinary new genus of *Annonaceae* from Gabon. *PhytoKeys*. Vol. 46. P. 1–19. DOI: <https://doi.org/10.3897/2Fphytokeys.46.8937>.

De Queiroz, K., & Donoghue, M. J. (2013). Phylogenetic nomenclature, hierarchical information, and testability. *Systematic Biology*. Vol. 62. No 1. P. 167–174. DOI: <https://doi.org/10.1093/sysbio/sys054>.

De Vaan, M. (2018). The entries. *Etymological dictionary of Latin and the other Italic languages*. Leiden & Boston: Brill. Series: Leiden Indo-European etymological dictionary series. Vol. 7. Ch. 5. P. 10–13.

Dove, M. R. (2019). Plants, politics, and the imagination over the past 500 years in the Indo-Malay region. *Current Anthropology*. Vol. 60(S20). P. S309–S320. DOI: <https://doi.org/10.1086/702877>.

Elliott, P. A. (2021). *Erasmus Darwin's Gardens: Medicine, Agriculture and the Sciences in the Eighteenth Century*. Woodbridge: Boydell & Brewer. 365 p.

Enright, K. (2022). Dreaming of rediscovery: botanists, extinction, and the tree that sets the brain on fire. *Environmental History*. Vol. 27. No 4. P. 665–691. DOI: <https://doi.org/10.1086/721071>.

Fernandez-Hilario, R., Goldenberg, R., & Michelangeli, F. A. (2023). A synopsis of *Meriania* (*Melastomataceae: Merianieae*) in Peru. *Phytotaxa*. Vol. 602. No 1. P. 1–101. DOI: <https://doi.org/10.11646/phytotaxa.602.1.1>.

Froliak, L. D. (1988). Vlasni imena v nazvakh roslyn. *Kul'tura slova*. Vyp. 34. S. 42–45. (in Ukraine).

Funk, V. A., Susanna, A., Stuessy, T. F., & Bayer, R. J. (2009). *Systematics, evolution, and biogeography of the Compositae*. Vienna: International Association of Plant Taxonomists. 965 p.

Gosline, G., Cheek, M., Onana, J. M., Ngansop Tchatchouang, E., van der Burgt, X. M., MacKinnon, L., & Dagallier, L. M. J. (2022). *Uvariopsis dicaprio* (*Annonaceae*) a new tree species with notes on its pollination biology, and the Critically Endangered narrowly endemic plant species of the Ebo Forest, Cameroon. *PeerJ*. 10:e12614. P. 1–21. DOI: <https://doi.org/10.7717/peerj.12614>.

Govaerts, R., Nic Lughadha, E., Black, N., Turner, R., & Paton, A. (2021). The World Checklist of Vascular Plants, a continuously updated resource for exploring global plant diversity. *Scientific Data*. Vol. 8. Art 215. P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41597-021-00997-6>.

Greene, M., & Depew, D. (2004). *The philosophy of biology: an episodic history*. Cambridge University Press. 416 p.

Guedes, P., Alves-Martins, F., Arribas, J. M., Chatterjee, S., Santos, A. M., Lewin, A., ... & Ladle, R. J. (2023). Eponyms have no place in 21st-century biological nomenclature. *Nature Ecology & Evolution*. Vol. 7. No. 8. P. 1157–1160. DOI: <http://dx.doi.org/10.1038/s41559-023-02022-y>.

Hardy, G., & Totelin, L. (2016). *Ancient Botany*. Abingdon & New York: Routledge. 257 p.

Hassemer, G. (2018). Taxonomic and geographic notes on the neotropical *Commelina* (Commelinaceae). *Webbia*. Vol. 73. No 1. P. 23–53. DOI: <https://doi.org/10.1080/00837792.2018.1442967>.

Hurrell, J. A., Stampella, P. C., Doumecq, M. B., & Pochettino, M. L. (2019). Ethnoecology in pluricultural contexts: Theoretical and methodological contributions. *Methods and Techniques in Ethnobiology and Ethnoecology* [Eds.: Ulysses P. Albuquerque, Reinaldo F. P. de Lucena, Luiz V. F. Cruz da Cunha, & Rômulo R. N. Alves]. New York: Humana Press. P. 163–186. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4939-8919-5_12.

Ilieva, I. A., & Ilieva, I. (2022). Names of botanical genera dedicated to genuine persons. *World Journal of Biology Pharmacy and Health Sciences*. Vol. 12. No 2. P. 110–129. DOI: <https://doi.org/10.30574/wjbphs.2022.12.2.0129>.

Irwin, M. E. (2019). Greek and Roman botany. *A Companion to Science, Technology, and Medicine in Ancient Greece and Rome*. [Ed.: Georgia L. Irby-Massie]. John Wiley & Sons. 2 Volume Set. Part IV. Life Science. Ch. 16. P. 265–280.

Jacques, J.-M. (2008). Iollas of Bithunia. *The Encyclopedia of Ancient Natural Scientists: The Greek Tradition and its Many Heirs* [Eds.: Paul T. Keyser & Georgia L. Irby-Massie]. London & New York: Routledge. P. 439–440.

Knapp, S. (2022). *In the name of plants: From Attenborough to Washington, the people behind plant names*. University of Chicago Press. 192 p.

Kong, C. K., Low, L. E., Siew, W. S., Yap, W. H., Khaw, K. Y., Ming, L. C., ... & Goh, P. H. (2021). Biological activities of snowdrop (*Galanthus* spp., Family Amaryllidaceae). *Frontiers in Pharmacology*. Vol. 11. Art. 552453. P. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.3389/fphar.2020.552453>

Koopman, A. (2013). Prepuce protection and the Ikhamanga. *Natalia: Journal of the Natal Society Foundation*. No 43. P. 152–155.

Korovin, E. P. (1959). Genus 630. (14). *Lipskya* Nevski. *Flora Uzbekistanica*. Vol. 4. Taschkent: Editio Academiae Scientiarum UzSSR. P. 257–470. (in Russian).

Kuzebna, V. V., & Usyk L. L. (2020). Cognitive onomasiological reconstruction of evaluative motivators of tactile motivation in German and English names of medicinal plants. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University, Series: Philology. Journalism.* Vol. 31. (70). No 2. P. 124–130. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-3/21>.

Lathyrus formosus (Steven) Kenicer (2024). *The International Plant Names Index*. URL: <https://www.ipni.org/?q=Lathyrus%20formosus> (Retrieved 11 September 2024).

Lekhnits'ka, S. (2013). Eponimichnyy i toponimichnyy komponenty u farmatsevychniy terminolohii i nomenklaturi. *Studia linguistica*. Vol. 7. P. 443–448. (in Ukrainian).

Li, F. W., Pryer, K. M., & Windham, M. D. (2012). Gaga, a new fern genus segregated from *Cheilanthes* (*Pteridaceae*). *Systematic Botany*. Vol. 37. No 4. P. 845–860. DOI: <https://doi.org/10.1600/036364412X656626>.

Llinares, J. D. D. M. (2023). Phytonyms and mechanism of semasiological lexical creation. *Challenges of the Educational System in Contemporary Society*. IGI Global. P. 100–118). DOI: <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-8156-1.ch007>.

Lowe, G. D. (2012). Endlicher's sequence: the naming of the genus *Sequoia*. *Fremontia*. Vol. 40. No 1–2. P. 25–35.

Mans, D. R., Ganga, D., & Kartopawiro, J. (2017). Meeting of the minds: traditional herbal medicine in multiethnic Suriname. *Aromatic and Medicinal Plants-Back to Nature*. [Ed.: Hany El-Shemy]. Books on Demand. Ch. 6. P. 111–132. DOI: <https://doi.org/10.5772/66509>.

Martínez, O. G., Hernández, M. A., & Ponce, M. (2017). Reproductive expression of cheilanthoid ferns (*Pteridaceae*) from South America. *Flora*. Vol. 236–237. P. 126–131. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.flora.2017.10.003>.

Mast, A. R., & Givinish, T. J. (2002). Historical biogeography and the origin of stomatal distributions in *Banksia* and *Dryandra* (*Proteaceae*) based on their cpDNA phylogeny. *American Journal of Botany*. Vol. 89. No 8. P. 1311–1323. DOI: <https://doi.org/10.3732/ajb.89.8.1311>.

Mathew B. (2015). Iris and the Hookers of Kew. *The Group for Beardless Irises*. No 12. P. 24–27.

Mayr, E. (2002). *What evolution is*. London: Phoenix. 365 p.

Miller, Ph. (1754). *The gardeners dictionary* [Abridged ed. 4.]. London: Rivington. 558 p.

Mitchell, E. (2022). Erasmus Darwin's gardens. medicine, agriculture and the sciences in the eighteenth century: by Paul Elliott. *Midland History*. Vol. 47. No 2. P. 217–218. DOI: <https://doi.org/10.1080/0047729X.2022.2073520>.

Montesinos-Tubée, D.B. (2022). *Senecio anastasioi* (*Asteraceae/Compositae: Senecioneae*), a new caespitose species from the South Andes of Peru. *Ukrainian*

Botanical Journal. Vol. 79. No 6. P. 355–366. DOI: <https://doi.org/10.15407/ukrbotj79.06.355>.

Morton, A. G. (1981). *History of Botanical Science. An account of the development of botany from ancient times to the present day*. London et al.: Academic Press. 488 p.

Mosyakin, S. L. (2013). Nomenclatural and taxonomic changes affecting the names of some vascular plants listed in the Red Data Book of Ukraine. *Ukrainian Botanical Journal*. Vol. 70. No 2. P. 238–247. DOI: <https://doi.org/10.15407/ukrbotj70.02.238>. (in Ukrainian).

Mosyakin, S. L. (2008). Species and speciation in plants: phytoecological concepts of M. V. Klokov and modern views. Kiev: M. G. Kholodny Institute of Botany, NAS of Ukraine. 72 p. (in Russian).

Muadsub, S., & Pinkaew, N. (2014). *Sirindhornia* Pinkaew and Muadsub (Lepidoptera: Tortricidae), a new enarmoniine genus from Thailand. *Zootaxa*. Vol. 3869(1). P. 53–63. DOI: <http://dx.doi.org/10.11646/zootaxa.3869.1.5>.

Mut, J. A. M. (2021). *Plant genera named after people (1753–1853)*. 663 p. URL: <http://edicionesdigitales.info/plantgenera/plantgenera.pdf>. (Retrieved 10 October 2024).

Panasenko, N. (2021). Cognitive linguistics and phytonymic lexicon. *The Routledge handbook of cognitive linguistics*. New York: Routledge. Ch. 35. P. 585–598.

Parins, J. W. (2013). Literacy and Intellectual Life in the Cherokee Nation, 1820–1906. *American Indian literature and critical studies series*. Norman: University of Oklahoma Press. Vol. 58. 304 p.

Pavord, A. (2005). *The naming of names: the search for order in the world of plants*. New York: Bloomsbury Publishing. 471 p.

Pedersen, H. Æ., Suksathan, P., & Indhamusika, S. (2002). *Sirindhornia*, a new orchid genus from Southeast Asia. *Nordic Journal of Botany*. Vol. 22. No 4. P. 391–404. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1756-1051.2002.tb01390.x>.

Phuphathanaphong, L. (2006). *Thepparatia* (Malvaceae), a new genus from Thailand. *Thai Forest Bulletin (Botany)*. Vol. 34. P. 195–200.

Pillon, Y. (2021). The inequity of species names: The flora of New Caledonia as a case study. *Biological Conservation*. Vol. 253. P. 108934 (1–12). DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2020.108934>.

POWO... (2024). Plants of the World Online: Kew Science. URL: https://powo.science.kew.org/results?f=accepted_names&q=lipskyi. (Retrieved 12 October 2024).

Price, R. (1979). Kwasimukamba's gambit. *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*. 135 (1ste Afl). P. 151–169. DOI: <http://dx.doi.org/10.1163/22134379-90002574>.

- Quattrocchi, U. (2006). *CRC world dictionary of grasses: common names, scientific names, eponyms, synonyms, and etymology*. Vol. 3. CRC Press. 2408 p.
- Rakotoarinivo, M. & Dransfield, J. (2012). *Dypsis dransfieldii*. *The IUCN Red List of Threatened Species* 2012: e.T38533A2873709. DOI: <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2012.RLTS.T38533A2873709>.
- Rakotoarinivo, M., Trudgen, M. S. & Baker, W. J. (2009). The palms of the Makira protected area, Madagascar. *Palms. Journal of the International Palm Society*. Vol. 53. No 3. P. 125–146.
- Ravololomanana, N. (2020). *Takhtajania perrieri*. *The IUCN Red List of Threatened Species* 2020: e.T38000A179751911. P. 1–10. DOI: <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2020-3.RLTS.T38000A179751911.en>.
- Rich, T. C. G. (2014). *Hieracium attenboroughianum* (Asteraceae), a new species of hawkweed. *New Journal Of Botany*. Vol. 4. No 3. P. 172–175. DOI: <https://doi.org/10.1179/2042349714Y.0000000051>
- Riederer, R. (2022). The lost art of looking at Nature. *Dissent*. Vol. 696. No 3. P. 6–10. <https://doi.org/10.1353/dss.2022.0024>.
- Robinson, A. S., Fleischmann, A. S., Mcpherson, S. R., Heinrich, V. B., Gironella, E. P., & Pena, C. Q. (2009). A spectacular new species of *Nepenthes* L. (*Nepenthaceae*) pitcher plant from central Palawan, Philippines. *Botanical Journal of the Linnean Society*. Vol. 159. No 2. P. 195–202.
- Roque, N., & Sancho, G. (2020). *Vickia*, a new genus of tribe *Gochnatieae* (*Compositae*). *Taxon*. Vol. 69. No 4. P. 668–678. DOI: <https://doi.org/10.1002/tax.12283>.
- Sakulsathaporn, A., Choradet, I., & Roopkham, C. (2023). Genetic diversity of the endemic species *Phanera sirindhorniae* in the Mekong basin of Thailand based on ISSR markers. *Trends in Sciences*. Vol. 20. No 12. P. 7053–7053. DOI: <https://doi.org/10.48048/tis.2023.7053>.
- Sambamurty, A. V. S. S. (2013). *Taxonomy of angiosperms*. New Delhi: IK International Pvt Ltd. 908 p.
- Sequoiadendron* J.Buchholz (2024). *Plants of the World Online*. URL: <https://powo.science.kew.org/taxon/urn:lsid:ipni.org:names:296672-2#synonyms> (Retrieved 22 October 2024).
- Shibata, M., Jintasakul, P., Azuma, Y., & You, H. L. (2015). A new basal hadrosauroid dinosaur from the Lower Cretaceous Khok Kruat Formation in Nakhon Ratchasima province, northeastern Thailand. *PloS one*. Vol. 10. No 12. Art. e0145904. P. 1–28. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0145904>.
- Sikarwar, R. L. S. (2019). The legacy of sir J. D. Hooker in Indian plant taxonomy. *Phytotaxonomy*. Vol. 18. P. 1–6.
- Singh, A. K. (2006). *Flower crops: cultivation and management*. New Delhi: New India Publishing. 480 p.

Stevens, P. F. (2006). An end to all things?—plants and their names. *Australian Systematic Botany*. Vol. 19. No 2. P. 115–133. DOI: <https://doi.org/10.1071/SB05011>.

Stok, F. (2008). Hērakleidēs of Taras (Med.). *The Encyclopedia of Ancient Natural Scientists: The Greek Tradition and its Many Heirs* [Eds: Paul T. Keyser & Georgia L. Irby-Massie]. London & New York: Routledge. P. 370–371.

Streng, P. S. (2023). Education, religious and cultural change 1789 to 1990 when rights restored. *Cherokee struggle and survival*. Amazon Pro Hub. Part 1. Native American Resilience: A Story of Racism, Genocide and Survival. Ch. 5. P. 71–88.

Sugau, J., Nilus, R., Damit, A., Khoo, E., Maycock, C. R., Tanggaraju, S., Tsen, S., & Pereira, J. T. (2020). *Adonidia dransfieldii*. *IUCN Red List of Threatened Species 2020*. e.T162009230A162033408. DOI: [doi:10.2305/IUCN.UK.2020-3.RLTS.T162009230A162033408](https://doi.org/10.2305/IUCN.UK.2020-3.RLTS.T162009230A162033408).

Taia, W. K. (2020). Thinking in the future of plant taxonomy. *International Journal of Contemporary Research and Review IJCRR*. Vol. 11. No 1. P. 20212–20218. DOI: <https://doi.org/10.15520/ijcrr.v11i01.776>.

Tomka, I., Semenko, I., & Shalajeva, A. (2017). Model names of medicinal herbs and the usage of eponyms in the names of medicinal herbs in French, Russian and Latin. *APSNIM*. No 3 (15). P. 90–94. DOI: <https://doi.org/10.24061/2411-6181.3.2017.85>. (in Ukrainian).

Turland, N. J., Wiersema, J. H., Barrie, F. R., Greuter, W., Hawksworth, D. L., Herendeen, P. S., ... & Smith, G. F. (eds.) (2018). *International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Shenzhen Code) adopted by the Nineteenth International Botanical Congress Shenzhen, China, July 2017*. Regnum Vegetabile 159. Glashütten: Koeltz Botanical Books. DOI: <https://doi.org/10.12705/Code.2018>.

Vavilovia formosa (Steven) Fed. (2024). *The International Plant Names Index*. URL: <https://www.ipni.org/?q=Vavilovia%20formosa> (Retrieved 11 September 2024).

Vonica, G. (2020). Genus *Centaurea* sl in the natural history museum from Sibiu. *Acta Musei Brukenthal*. Vol. 15. No 3. P. 633–636.

Wohlmuth, H. (2007). Linnaeus turns 300. *Australian Journal of Medical Herbalism*. Vol. 19. No 4. P. 151–155.

Wolsan, M. (2007). Naming species in phylogenetic nomenclature. *Systematic biology*. Vol. 56. No 6. P. 1011–1021. DOI: <https://doi.org/10.1080/10635150701656352>.

Zander, R. H. (2019). Intraspecific molecular trees are associated with serial macroevolution in *Pottiaceae* (Bryophyta). *Ukrainian Botanical Journal*. Vol. 76. No 5. P. 390–405. DOI: <https://doi.org/10.15407/ukrbotj76.05.390>.